

Hundre års ensomhet i USAs bakgård

I BT 6. SEPTEMBER går Dave Watson i rette med meg over min ukontroversielle påpekning: USA er i dag mindre opptatt av Latin-Amerika enn tidligere. Watsons innlegg gir anledning til å kommentere myten om USAs stadige kuppforsøk og dominans i Latin-Amerika, utbredt blant Latin-Amerika-interesserte.

USA er en maktfaktor i regionen, men fremtrer på en annen måte enn under den kalde krigen. Fra 1960-tallet til 1990 støttet USA opp om blodige militærkupp og -regimer i Sør-Amerika og var innblandet i grove menneskerettighetsbrudd, ulovlig våpensalg og blodige borgerkriger i Sentral-Amerika, alt for å forhindre det USA forsto som den røde fare. Historien er blodig og utligvelig.

VENSTREBØLGEN i Latin Amerika er bevis på USAs endrede holdning. Om det er tilfellet at USA fremdeles kupper venstre-regimer, er landet usedvanlig ineffektivt i og med at disse er de mest stabile i regionen. I sin kronikk antyder Nymark at USA hjalp å kuppe Zelaya i Honduras. Det stemmer ikke. Opposisjonen i kongressen hadde riktignok et møte med USAs ambassadør to dager før kuppet der de foreslo å avsette Zelaya gjennom en avstemning i kongressen. Ambassaden støttet ikke planene, avstemningen ble avlyst.

To dager etter tok militæret affære. Som jeg skrev for tre år siden, dette var uheldig, men opposisjonen hadde en god sak de burde tatt i kongressen. Venezuela oppførte seg nylig likt overfor Paraguay da Venezuelas utenriksminister møtte paraguayanske generaler i forkant av avsettelsen av Lugo. I begge tilfeller forsøkte USA og Venezuela å hindre avsettelsen av en president, men mislyktes.

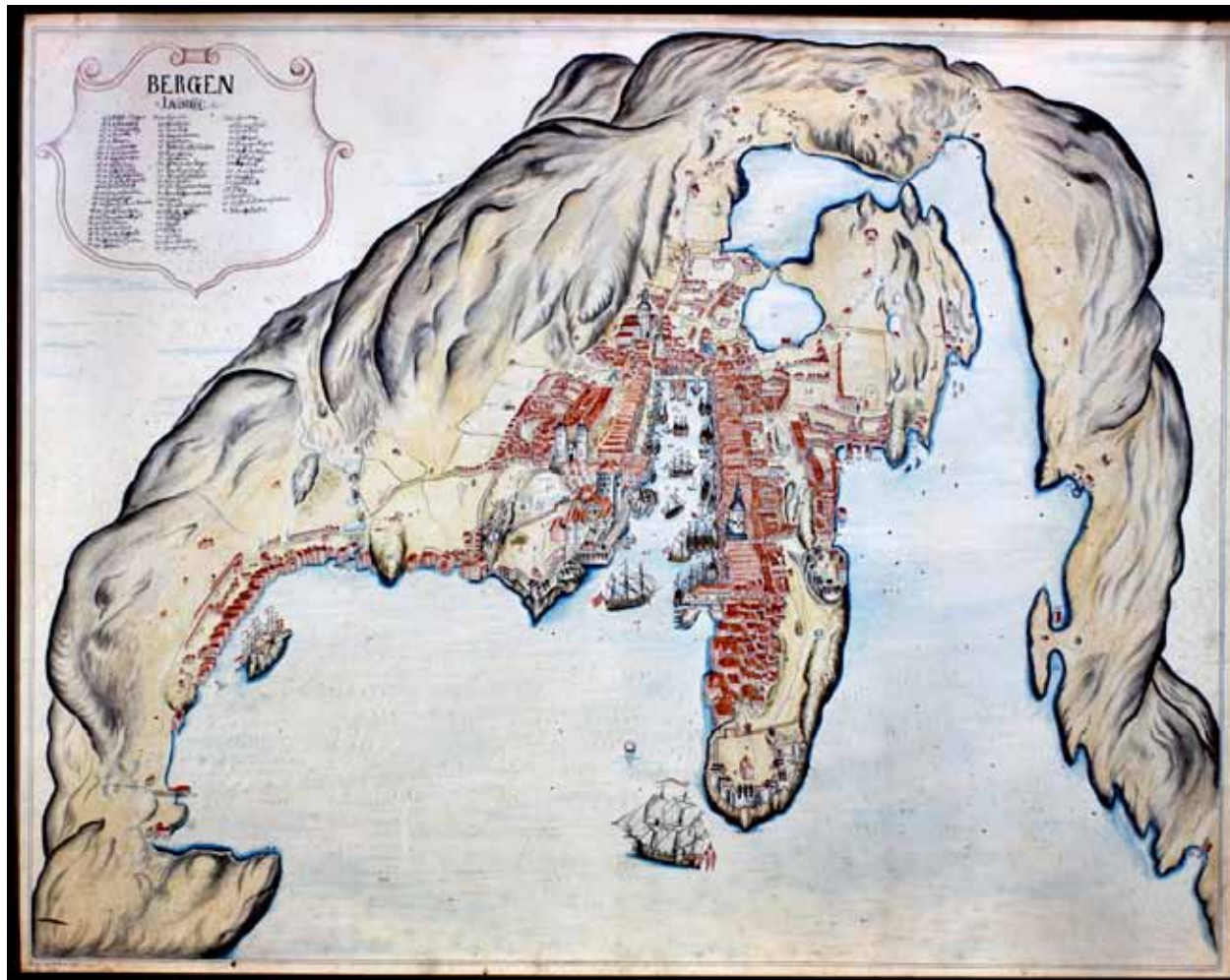
MITT ANDRE anliggende er: USA er ikke allmektig. Det er rett at USA til tider blander seg inn i valg og støtter en kandidat (oftest mot venstresiden). Som Nicaragua og valget av revolusjonshelten Ortega er bevis på: strategien virker ikke. Den er like effektiv som da Chávez prøvde å påvirke valget i Mexico i 2006, men kun skremte velgere vekk fra venstrekandidaten López Obrador. Eller da Chávez drev kampanje for Ollanta Humala i 2006 i Peru. Humala tapte (men ble president i 2010 da Chávez holdt seg unna), og Chávez innblanding skapte en diplomatisk krise mellom landene.

USA blander seg fremdeles inn i latinamerikanske affærer, men de er ikke alene lenger. Godt hjulpet av venstresiden er Latin-Amerika er på vei ut av USAs bakgård, kanskje det er på tide for Watson og. Om han følger mine forelesninger ved den akademiske høyskolen UiB om politisk utvikling i Latin-Amerika til våren, vil han få hjelp.

LEIV MARSTEINREDET,
BERGEN

Denne uken avholder Europas Vitenskapsakademi, Academia Europaea (AE), sitt årsmøte i Bergen.

For første gang i Norge

BERGEN I 1740: Omsluttet av det ukjente?

VITENSKAP

Laszlo P. Csernai og Jan S. Vaagen, fysikkprofessorer, medlemmer av AE

DET ET IKKE ALLTID slik at oppdagelser som gjør noen forskere opphisset, også begeistrer forskere i andre felt like mye, eller mannen i gaten. Sommerens Higgs-begeistring er langt fra regelen. Akademia er ikke lettest å ha med å gjøre.

Da professor Holtsmark i mai 1936 demonstrerte Trondheims nye Van de Graaff akselerator, for atomforskning, fedrelandets første, var også pressen til stede. Avisen Nidaros dekte begivenheten på første side under overskriften: Atomspitting skuffer de høyt skolerte herrene i Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab.

HOLTSMARKS FREMVISNING av svake spor etter mikroverdenens partikler, skapte heller ingen bredere begeistring, men dette var alt ikke-ekspertdelen av publikum fikk ut av atomspittingen: Resultatet av de millioner volt det store, svært kostbare, og mye omdiskuterte, apparatet mobiliserte.

I Bergen arbeidet Bjørn Trumpy og Odd Dahl, Holtsmarks rådgiver, for å få en lignende generator til byen, helst med høyere spenning. Odd Dahls biografi, «Trollmann og rundbrenner», forteller historien om hvordan Haukeland og

Bergen fikk sin Van de Graaff til kreftbehandling og vitenskap. Samspillet mellom autodidakten Dahl, akademikeren Trumpy, og medisineren Bakke, tre med ulik kompetanseprofil, men optimister av natur, er et eksempel til etterfølgelse for enhver tid. Det interesserer også akademier.

DENNE UKEN AVHOLDER Europas Vitenskapsakademi, Academia Europaea (AE), sitt årsmøte i Bergen. For første gang i Norge. Europa mangler ikke akademier, og AE som neste år fyller 25, sprang ut av et ønske om å skape et felles The Academy of Europe, inspirert av det amerikanske, men sammenbindende ut fra Europas historiske behov.

ET ØNSKE, FREMSATT AV de europeiske vitenskapsministerne, ble tatt videre av Royal Society (UK), som arrangerte det konseptformende møtet, med deltakere fra UK, Frankrike, Italia, Tyskland, Nederland og Sverige. Møtet anbefalte et nytt organ, et forum som kunne avspeile individuelle vitenskapsfolks ideer og holdninger bedre, og med hele Europa med. Komplementært til regjeringenes forskningssamarbeid i European Science Foundation.

FOR Å BLI I STAND TIL å ivareta en bred og ambisiøs oppgave forsvaret, med bevisste interdisiplinære utfordringer, er AE sammensatt av seksjoner som sikrer samspillende kompetanse i både humaniora, samfunnsvitenskap og naturvitenskap. Vi to, begge fysikere, har vært medlemmer

fakta

Academia Europaea

- Stiftet 1988.
- En uavhengig organisasjon med rundt to tusen innvalgte medlemmer innen vitenskap og dens formidling fra 35 europeiske og 8 ikke-europeiske land.
- Her fins over 40 nobelprisvinnere og noen få norske, som Ole Didrik Lærum, Per Andersen, Gro Harlem Brundtland og Sjur Olsnes.
- De utgir tidsskriftet European Review.

KILDE: WIKIPEDIA

av Seksjon for fysikk og ingeniørvitenskap i halve de 25 år, Csernai også som seksjonsleder de senere år.

Vår seksjonen arrangerer mandag et av årets formøter til hovedmøtet, med temaet «Tungioner i vitenskap og helse». Dahl, Trumpy og Bakke ville ha vært sikre pådrivere og deltakere. På ny et samspill mellom fysikk og medisin.

AKADEMIETS LOGO, kunnskapens tre, vil av nordboere lett tolkes som norrøne Yggdrasil, verdens-treet, som spenner over hele verden. Årets tema «Northern Seas – the European Dimension», tar akademiet gjennom foredrag over to dager, og ut på en reise som går dypt inn i vår identitet og våre fremtidsperspektiver. Northern Seas favner langt og vidt, fra Østersjøen til Arktis. Tidsperspektivet starter den gang Nordvegr ble del av Euro-

pas dimensjoner. Det tar oss gjennom scene for makt og krig – ruling the waves, og ferdsel og høsting, et europeisk ressursområde. Det tar oss frem, inn i vår tids debatt om rollen til nordområdene og Arktis.

ACADEMIA EUROPAEA har hatt en uavhengighet som har gjort det mulig å skape og fremme nye europeiske verktøy for kunnskapsutvikling, kompetansesamspill og rådgivning for europeiske myndigheter. ERC – Europas forskningsråd er resultat av et AE initiativ, det samme er EASAC – fellesorgan for vitenskapsrådgivning innen viktige sektorer som energi, helse og miljø. Vi har personlig hatt gleden av å kunne få bidra i begge.

For å styrke vår hjemmebase, kan AE-medlemmer med Bergens-tilknytning på uformell måte være tilsluttet fellesskapet AKAB, som har vist seg nyttig i forbindelse med årsmøtet.

BERGENS MEDLEMSTALL i Academia Europaea er steget til nær 20, snart størst i Norge, og møtet i Bergen hilser mer enn 40 nye AE-medlemmer velkommen blant de omkring 2800 medlemmene, en tidel fra vår seksjon. Det hjelper å ha mange med som har utmerket seg, nobelprisvinnere, medlemmer av EURAB og ERC osv., men også Academia Europaea må ha en bevisst rekrutteringspolitikk for å fornye seg. AKAB har her hatt suksess, på vår skala.

Forelesningene i «Egget» er åpne for alle. Informasjon finnes på Academia Europaeas hjemmeside: www.acadeuro.org